

Розглянувши різні сфери застосування вибійчаної техніки, вдалось окреслити рівні її функціонування у культурному просторі:

– у професійному мистецтві ручний друк на тканині застосовується як експериментальна складова авторської техніки художників текстилю, якнайповніше відображаючи тяжіння сучасного мистецтва до колажності, багатошаровості, ускладненої структури твору та філософського трактування образів;

– у вітчизняному моделюванні одягу декор вибійками за власними проектами дозволяє створювати ексклюзивні речі та втілювати принципи модерної етніки, що може стати основою для формування власного обличчя у світовій моді;

– реплікація автентичних зразків народного ужиткового мистецтва сприяє їх збереженню та вивченню, а рукоділля з творчою інтерпретацією вибійчаних візерунків «підживлює» елітарну тенденцію поцінування ручних авторських виробів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сторова Л. Міжнародна бієнале з сучасного текстилю / Людмила Сторова // Образотворче мистецтво. – 2008. – № 1. – С. 138.
2. Ліщинська О. І. Неофольклоризм як ідея сучасної української художньої культури / О. І. Ліщинська. – Гілея: науковий вісник: зб. наук. праць. – К. : ВІР УАН, 2012. Випуск 65 (№ 10). – С. 390–394.
3. Парыгин А. Б. Шелкография как явление искусства XX века: дисс. ... канд. искусствоведения : 17.00.09 / Парыгин Алексей Борисович. – Санкт-Петербург, 2002. – 195 с.
4. «Присвячується Марії». Персональна виставка художниці Людмили Тесленко-Пономаренко. 10 квітня – 20 травня 2009 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mundm.kiev.ua/EXHIBIT/TESLENKO_P.SHTML
5. Попова Анна. «Художній текстиль» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mundm.kiev.ua/EXHIBIT/A_POPOVA.SHTML
6. Станкевич М. Погляд редактора, оптимістичний і не без гумору / М. Станкевич // Мистецтвознавство: зб. наук. пр. – Львів, 2007. – Ч. 2. – С. 10–15.
7. Тканко О. «Нові імена» української моди / Ольга Тканко // Вісник Львівської національної академії мистецтв. – Вип. 20. – С. 292–299.
8. Чегусова З., Печенюк Т. Художній текстиль як складова національно-культурного простору (про Першу та Другу всеукраїнські трієнале художнього текстилю) / Зоя Чегусова, Таміла Печенюк // Студії мистецтвознавчі. – К. : ІМФЕ НАН України, 2009. – № 1(25). – С. 79–99.
9. Rocznik 02. Akademia Sztuk Pięknych im. Władysława Strzemińskiego w Łodzi / Redakcja katalogu Jolanta Rudzka Habisiak. – Łodz : Krajewski, 2002. – 54 с.

УДК 75.033.2:27-526.62

Н. Я. КОЛПАКОВА

ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ ЖИТІЙНИХ ЦИКЛІВ СВ. ГЕОРГІЯ В ГАЛИЦЬКОМУ ІКОНОПИСІ

У статті досліджено типологічний поділ житійних циклів св. Георгія та проаналізовано закономірності системи розміщення житійних клейм. Розглянуто основні зображення, які відтворюють історію мучеництва святого. Наголошено на особливостях рідкісних сюжетів житійного циклу св. Георгія.

Ключові слова: житійна ікона, іконографія, св. Георгій, типологія.

**ПРИНЦИПЫ ПОСТРОЕНИЯ ЖИТИЙНОЙ ЦИКЛОВ
СВ. ГЕОРГИЯ В ГАЛИЦКОЙ ИКОНОПИСИ**

В статье исследовано типологию житийных циклов св. Георгия и проанализированы закономерности системы размещения житийных клейм. Рассмотрены основные изображения, воспроизводящие историю мученичества святого. Отмечены особенности редких сюжетов житийного цикла св. Георгия.

Ключевые слова: житийная икона, иконография, св. Георгий, типология.

**PRINCIPLES OF CONSTRUCTION BIOGRAPHICAL CYCLES OF
ST. GEORGE IN GALICIAN ICONOGRAPHY**

Images of St. George have started to appear in the Ukrainian art after the adoption of the Eastern Christian tradition. In the Western art of the XIV–XVI-th cc. St. George's posthumous act of the victory over the serpent is the most common iconographic motif of depicting the saint, and it becomes the central image of his hagiographic cycles. In the late XV-th c. the iconographic type The Miracle with the Dragon is complemented by St. George's life scenes, which influenced the formation of hagiographic icons of the saint. Further research is still an urgent problem of the iconography of St. George, which involves analysis of interplay of art history materials, comprising both hagiographical literature about St. George and the one depicting his life story. This integrated approach will allow us to make a deeper analysis of the image of St. George in the Galician iconography, to attribute its components and characteristic features more accurately in the Ukrainian culture. The purpose of the article involves solving the following tasks: to open describe the typological division of St. George's hagiographic cycles and the patterns of biographical stamps placement, identify the rare images that reflect the history of the saint's martyrdom.

Images of hagiographic cycles of St. George make up a small group among the thematic complex of Ukrainian icons. The most developed ones in the Ukrainian art include biographical stories of St. Nicholas and St. Paraskeva. It should be noted that numerous hagiographic icons of St. Nicholas are focused on the miraculous deeds of the saint, which belong both to his lifetime and after-death period. There are scarce hagiographic icons of St. George due to the fact that the posthumous act of The Miracle with the Dragon was the most common type in certain iconographic images of saints and not a part of the hallmarks of his hagiographic works.

Monumental paintings of hagiographic scenes of St. George in Kievan Rus were first introduced in the north chapel altar of St. Sophia. In the early hagiographic cycles, particularly in the relief icon of the XI–XII-th cc. with ten hagiographic stamps (National Art Museum of Ukraine, from now on – NAM), the story begins with the scene The Testimony of Faith St. George before Diocletian and Maximian and ends with the scene Beheading. In later Byzantine hagiographic icons the cycle begins with the story Distribution of Wealth to the Poor and ends with the story Putting of St. George in the Grave. The illustrative variations of the biographical cycle are caused by a large number of editions of the biography of the saint.

In the Ukrainian art the hagiographic cycles of St. George usually starts with a biographical scene Nativity of St. George, similarly to hagiographic writings of St. Nicholas and St. Paraskeva. In the Balkan, Romanian and Russian artifacts St. George's life cycle usually unfolds from The Interrogation of St. George be Diocletian episode. In view of this, scenes from his childhood in the Ukrainian iconography are rare.

The development of the iconography of St. George and History in the Ukrainian art can be traced from the end of the XVth to the XVII-th cc., as indicated by the small number of surviving icons: The Miracle with the Dragon with three biographical scenes of the XV–XVIth cc. from Dalovy (The Lviv National Museum, from now on – LNM); a work dating back to the second half of the XVI-th c.

from Galicia (The Studion Museum of the Monastery of Studite Order of St. Betrothed Joseph, from now on – «Studion»); hagiographic icon 1570's from Zhovkva (LNM); icon with life in 1630 from v. Bobly (The Volyn Ethnography Museum, from now on – VEM), icon of the second half of the XVII-th c. from Poruchyna (LNM); a copy icon of the XVII-th c. from Potelych (LNM); hagiographic icon of the XVIIth c. from Church of John the Divine in Chelm (Poland).

Hagiographic cycles of St. George are based on literature texts, but none of them presents a literal illustration of the legend. Painters would choose certain legendary motives to compose random cycles, and their choices depended on the style of the time and their artistic ambience. For Ukrainian hagiographic icons of St. George three variants of stamps location around the means are typical. Biographical stamps were frequently placed on three or two sides around the central image.

Key words: *hagiographic icons, iconography, St. George, typology.*

У західноукраїнському мистецтві XIV–XVI ст. посмертне діяння св. Георгія про перемогу над змієм виступає найпоширенішим іконографічним мотивом у зображеннях святого та стає основним зображенням середника його житійних циклів. У кінці XV ст. іконографічний тип «Чудо зі змієм» доповнюється сценами життя св. Георгія, що вплинуло на формування житійних ікон святого. Надалі залишається актуальною проблема дослідження іконографії св. Георгія, використання наявних матеріалів у царині мистецтвознавства, зокрема аналіз взаємозв'язку агіографічної літератури св. Георгія із зображенням історії його життя. Такий комплексний підхід дозволить здійснити глибший аналіз образу св. Георгія в галицькому іконописі, точнішу атрибуцію його складових та специфіку зображення цього святого в українській культурі.

У вітчизняному мистецтвознавстві іконографії житійним циклам св. Георгія, які складають незначну тематичну групу серед комплексу українських ікон, приділено не достатньо уваги. До цієї тематики зверталися В. Овсійчук, О. Сидор [11], Л. Міляєва [8], М. Гелитович [4], Л. Членова, О. Ременяка [10]. Чеський мистецтвознавець Й. Мислівець [12] присвятив розділ своєї праці житійним циклам св. Георгія у балканських, румунських, давньоруських, російських та інших пам'ятках. Він спробував висвітлити іконографію житійних сюжетів св. Георгія у зв'язку з їхньою літературною основою. Цей цінний іконографічний матеріал був використаний при уточненні атрибуції житійних клейм святого та для порівняння українських житійних ікон св. Георгія. Російська дослідниця Л. Євсєєва [6] у статті, присвяченій московським житійним іконам св. Георгія та їх літературним джерелам, подає інформацію про рідкісні сюжети житійного циклу святого.

Мета статті – розкрити типологічний поділ житійних циклів св. Георгія та закономірності системи розміщення житійних клейм, визначити рідкісні зображення, які відтворюють історію мучеництва святого.

Як зазначалося, зображення житійних циклів св. Георгія складають незначну тематичну групу серед комплексу українських ікон. До найбільш розвинутих в українському мистецтві відносяться житійні історії святих Миколая та Параскеви Великомучениці. Слід звернути увагу, що численні житійні ікони св. Миколая зосереджені на чудесних діяннях святого, які він здійснив за своє життя і після смерті [4, с. 6–7]. Зважаючи на це, незначна кількість житійних ікон св. Георгія спричинена й тим, що посмертне діяння «Чудо зі змієм» було найпоширенішим окремим іконографічним типом у зображеннях святого і не входило до складу клейм його агіографічних творів.

В українському мистецтві житійні цикли св. Георгія зазвичай розпочинаються біографічною сценою «Різдво св. Георгія», подібно як агіографічні твори св. Миколая та св. Параскеви. У балканських, румунських та російських пам'ятках цикли життя св. Георгія, як правило, розгортаються з епізоду «Допит св. Георгія Діоклетіаном». З огляду на це, сцени з дитинства святого в українській іконографії відносяться до рідкісних. Цей епізод найраніше зустрічаємо у житійному циклі св. Георгія близько 1370 р. у церкві в Речани, Косово [13, с. 135].

У давньоруському монументальному живописі житійні сцени св. Георгія вперше представлені у північному вівтарному приділі Софії Київської [12, с. 326–327]. У ранніх

житійних циклах, зокрема на рельєфній іконі XI–XII ст. з десятима житійними клеймами (Національний художній музей України, надалі – НХМУ), історія починається з композиції «Свідчення віри св. Георгія перед Діоклетіаном та Максиміаном» та закінчується сценою «Усікновення». У пізніших візантійських житійних іконах цикл розпочинається сюжетом «Роздавання багатства бідним» і завершується композицією «Положення св. Георгія в гріб» [5, с. 684]. Варіанти ілюстрування житійного циклу спричинені великою кількістю редакцій життєпису святого [5, с. 684].

Житійні цикли св. Георгія створені на основі літературних текстів, але жодний з них не є дослівною ілюстрацією єдиної легенди. Малярі вибирали з легенд окремі мотиви, які склали довольні цикли, а їхній вибір залежав від стилю доби і середовища [12, с. 56]. Варто відзначити, що у житійній рамі, яка зображає численні катування святого за християнську віру, св. Георгій зображений у вбранні мученика, а не воїна як у сюжеті «Чудо зі змієм» [13, с. 138].

Розвиток іконографії «Св. Георгія з історією» в українському мистецтві простежується від кін. XV – до XVII ст., на що вказує незначна кількість збережених ікон: «Чудо зі змієм» з трьома житійними сценами XV–XVI ст. з Дальови (Національний музей у Львові, надалі – НМЛ); твір II пол. XVI ст. з Галичини (музей монастиря студійського уставу св. Обручника Йосифа «Студіон», надалі – «Студіон»); житійна ікона 1570-ті рр. з Жовкви (НМЛ); ікона з житієм 1630 р. зі с. Бобли (Волинський краєзнавчий музей, надалі – ВКМ); твір II пол. XVII ст. з Поручина (НМЛ); перемальована ікона XVII ст. з Потелича (НМЛ); житійна ікона XVII ст. з церкви Івана Богослова в Холмі (Польща).

У житійних сценах св. Георгія увага акцентується на його катуваннях. Превалують зображення, які відтворюють історію мучеництва святого. Його агіографічний цикл можна поділити на декілька частин: епізоди дитячих літ (народження, навчання грамоті), які відносяться до рідкісних зображень; сцена допиту; епізоди найпоширеніших катувань (колесування, бичування, усікновення); прижиттєві діяння святого (скинення ідолів); похорон св. Георгія; посмертні діяння (воскресіння мертвого) [3, с. 7]. Важливим елементом у житійних сценах є архітектурний стафаж, який з другої половини XVI ст. займає всю площину клейма.

Для українських житійних ікон характерні декілька варіантів розташування клейм навколо середника. Найчастіше житійні клейма розміщували з трьох або з двох сторін обабіч центрального зображення [9, с. 712–719]. В українському мистецтві відомі три іконографічні типи житійних ікон св. Георгія.

Перший належить до нетрадиційного способу представлення житійних сцен, які розміщені лише в нижній частині твору. Це «Чудо св. Георгія з житієм» з трьома житійними сценами зі с. Дальова кін. XV – поч. XVI ст. (НМЛ). Зліва направо прочитується іконографія підписаних клейм – «Колесування», «Трошення пилою» та «Усікновення». У житійних іконах св. Миколая і св. Параскеви Великомучениці зустрічається розташування двох сцен внизу обабіч центральної постаті [4, с. 6]. З огляду на це, житійна ікона св. Георгія з Дальови (НМЛ) є унікальним відтворенням житійних клейм у нижній частині твору. Ймовірно, дане композиційне рішення було спричинене центральним зображенням, яке представляє не одну постать на повен зріст, а багатофігурний сюжет.

Сцена колесування святого, як і центральне зображення «Чудо св. Георгія зі змієм» відтворені на фоні динамічного пейзажу у вигляді скелястих нагромаджень гір-лещад [7, с. 238; 240]. Катування на колесі є одним із найпоширеніших методів тортур в легендах св. Георгія. Оголоного святого поклали грудьми на невелике за розмірами колесо, що кріпиться до коловоротного штативу. Під колесом розміщена горизонтальна дошка, до якої прикріплено списи вістрям вгору. Опис цього знаряддя тортур зустрічаємо у Афіньському Кодексі 422 від 1546 р. [12, с. 328]. Його зображення присутнє у пізніших творах, зокрема на іконі другої половини XVI ст. з Львівщини («Студіон»). На цій пам'ятці леза розміщені по всьому діаметру диска. Двоє стражників у трикутних головних уборах з гострим завершенням крутять диск без допомоги допоміжного штативу, лише притримуючи святого за ногу.

Епізод четвертування святого пилюкою не зустрічається у пізніших українських житійних іконах св. Георгія. Згідно легенди, четвертування святого не відбулося, оскільки пилюка затупилася. Після цього святого кинули у підігрітий котел, але вогонь відразу погас. Кату-

вання пилкою є типовим мотивом легенд, цей сюжет зустрічаємо на згадуваній новгородській житійній іконі св. Георгія початку XIV ст. (ДРМ). Двоє стражників тримають пилу на голові одягнутого святого, який зображений по пояс. На іконі з Дальови (НМЛ) представлена інша версія – оголений святий прив'язаний до стовпа, а двоє стражників тримають пилку посередині його тіла [8, іл. 113].

Другий варіант композиційного вирішення агіографічних ікон св. Георгія відтворює сцени з життя святого обабіч трьох сторін середника, наприклад, на творі другої половини XVI ст. з Галичини («Студіон»); житійній іконі 1570-х рр. з Жовкви (НМЛ); іконі з житієм 1630 р. зі с. Бобли (ВКМ); пам'ятці другої половини XVII ст. з Поручина (НМЛ).

Ікона «Св. Георгія з житієм» другої половини XVI ст. зі Східної Галичини («Студіон») представляє найбільший житійний цикл святого у західноукраїнському мистецтві – одинадцять клейм, одне з яких відноситься до діянь святого. Серед них «Різдво св. Георгія», «Свідчення віри перед Діоклетіаном», «Прохання імператора принести жертви», «Скинення ідолів», «Побиття воловими батогами», «Катування гаками», «Колесування», «Катування святого металевим взуттям», «Св. Георгія женуть у металевому взутті до в'язниці», «Усікновення», «Положення св. Георгія в гріб» [1, с. 154–155]. Перше клеймо представляє рідкісну сцену народження св. Георгія, створену під впливом іконографії «Різдва Богородиці», св. Миколая та Параскеви П'ятниці. Аналогічно розпочинається житійний цикл св. Георгія в румунському монастирі Сучевіца 1595 р. [12, с. 342–343]. Цей сюжет належить до апокрифів («Історії народження і дитинства») і зустрічається у інтерпольованому тексті Теодора Дафнопата, який об'єднав канонічну та апокрифічну традицію життя-мучеництва св. Георгія (Bibliothecahagiographica

Graeca, надалі – BHG, N 678) [5, с. 666]. Композиція клейма «Різдво св. Георгія» представляє мати Георгія Поліхронію на ложі, поряд стоїть служниця та св. Георгій-дитина у купелі. Іконографія епізоду подібна до сюжету «Стояння в купелі св. Миколи», у якому йдеться про чудесну подію, що сталася одразу після народження святого [2, с. 79]. У пізнішому агіографічному творі 1630 р. зі с. Бобли (ВКМ) Поліхронія зображена на ложі з балдахіном, біля її ніг сидить служниця, яка тримає оголеного св. Георгія-дитину в купелі, батько св. Георгія поліхронію жоні ча збірки «Студіон» звертає увагу й подвійне зображення святого перед правителем у клеймах з подібним композиційним вирішенням – «Свідчення віри перед Діоклетіаном» та «Прохання імператора принести жертви». Житійний сюжет «Катування металевим взуттям з розжареними цвяхами» можна віднести до оригінальних композицій. Даний мотив відповідає епізоду канонічного життя св. Георгія, що був відомий на Русі з XV ст. [6, с. 92–93]. Автор ікони, яку розглядаємо, приділив цій події два окремі сюжети – «Катування святого металевим взуттям» та «Святого женуть у металевому взутті до в'язниці». Вперше цей епізод зустрічаємо в російській житійній іконі св. Георгія XV ст. з Покровського собору при Рогожському кладовищі в Москві, де в середнику представлено сюжет «Чудо зі змієм» [12, с. 336]. Згідно тексту, перед цим катуванням Діоклетіан наказав мучити Георгія в ямі з негашеним вапном. Через три дні воїни побачили, що Георгій залишився неушкодженим. Святого повели у в'язницю, надівши йому на ноги розжарене залізне взуття з цвяхами всередині. Проте у в'язниці святий зцілювався молитвою. Наступного дня Діоклетіан переконував святого зректися віри. Відмовившись, Георгій отримав побиття воловими жилами [5, с. 666]. У грецьких агіографічних легендах зазначається, що св. Георгія бичували воловими жилами або ремнями. В свою чергу, у слов'янському тексті Торжественника № 195 з Хлудовської бібліотеки описується, що святого били батогами: «и шестю мужь бити и по хрѣ'тоу батогы» [12, с. 329]. Зображення житійного циклу св. Георгія підтверджують певну свободу іконописця при komponуванні циклу і його певну незалежність від літературних джерел.

Композиція «Усікновення» часто доповнюється сюжетом «Положення св. Георгія». На іконі зі збірки «Студіон» до гробу з тілом святого кладуть відрубану голову Георгія. Епізод відбувається на тлі архітектурного стафажу з храмом посередині. В центрі клейма зображений священник з червоним Євангелієм та ще чотири особи, які прийшли на похорон. Цей епізод зустрічаємо у храмі св. Георгія 1314 р. в Старо-Нагоричино, Македонія. У 1318 р. був створений житійний цикл св. Георгія, що складається з двадцяти зображень і починається сценою, де

святий постає перед Діоклетіаном, який за написом названий «βασιλεως» (грец. «василевс» – цар) [12, с. 330].

Тему «Катування на колесі» маляр зобразив згідно опису цього знаряддя тортур у Афіньському Кодексі 422 від 1546 р. [12, с. 328]. Колесо обертається за допомогою двох металічних ручок, встановлених на кінці валу, вмонтованого в середину кола з металічними спицями [12, с. 343]. Під колесом прикріплена дошка незначних розмірів зі списами вістрям вгору. Подібне устаткування, але з суцільного диску, знаходимо на пізнішій перемальованій іконі з Потелича (НМЛ). В свою чергу, горизонтальна дошка з лезом по краях зображена на поземі і не прикріплена до колеса. На іконі з Дальови (НМЛ) в сцені «Колесування» колесо зображене у вигляді суцільного диску. В свою чергу, на іконі з Жовкви (НМЛ) воно намальоване як звичне колесо зі спицями, без дошки з лезами та допоміжного засобу для обертання. До другої половини XVI ст. (1570-ті рр.) належить ікона з Жовкви (НМЛ) – «Чудо св. Георгія зі змієм» з десятьма житійними сценами, чотири з яких втрачені. З трьох сторін центральна сцена із зображенням «розгорнутого» варіанту сюжету «Чудо зі змієм» доповнена житійними сценами, що збереглися справа і знизу твору. По втраченому лівому краю можна прочитати лише перше клеймо – «Різдво св. Георгія». На правій стороні ікони зображені «Св. Георгій перед Діоклетіаном», «Святого б'ють різками», «Св. Георгію проколюють списом груди», «Катування на колесі». Внизу – «Усікновення» та «Положення св. Георгія в гріб». Стилістично близьким до ікони з Жовкви є «Чудо св. Георгія зі змієм» без житійних клейм з Медичч (НМЛ), що свідчить про одного автора зазначених пам'яток [11, с. 60].

З початку XVII ст. житійний цикл св. Георгія розбудовується епізодами, які присвячені першій частині життя святого. З'являється рідкісна сцена «Навчання св. Георгія грамоті». Ікона св. Георгій з житієм 1630 р. зі с. Бобли Турійського району (ВКМ) складається з восьми житійних епізодів святого. Порядок клейм: «Різдво св. Георгія», «Навчання св. Георгія», «Св. Георгій у темниці», «Св. Георгій перед Діоклетіаном та Максиміліаном», «Св. Георгія шматують гаками», «Катування св. Георгія дубовими прутами», «Св. Георгію заливають гаряче олово у горло», «Катування у киплячій смолі» [3, с. 68]. В епізоді «Катування у киплячій смолі» оголений святий підвішений вниз головою за ліву ногу до палі. Внизу зображені темні клуби диму, двоє стражників жердинами підгортають жар до вогнища [8, іл. 323]. Подібне трактування клейма знаходимо на згаданому житійному циклі св. Георгія у монастирі Сучевіца в Румунії 1595 р. На другій стороні віконного відкосу знаходяться сцени мук, котрі є особливістю румунських циклів. По середині сцени висить св. Георгій, підвішений за коліна мотузкою до дерева, під головою святого горить стос дров, який розгрібають два кати довгими жердинами. Літературну основу до цього зображення знайдемо, наприклад, в Афіньському Кодексі 422 1546 р., у якому коротко говориться про те, що св. Георгій був повішений вниз головою і мучений димом [12, с. 343]. На нашу думку, в іконі зі с. Бобли вище описаний епізод відтворює саме це катування.

До другої половини XVII ст. належить ікона з Поручина (НМЛ) з десятьма житійними сценами: «Різдво св. Георгія», «Георгія вчать грамоті», «Святий перед Діоклетіаном», «Св. Георгій у в'язниці», «Святого волочать за конем», «Св. Георгія напувають оловом», «Св. Георгія тнуть каменями», «Святого змушують молитися поганським богам», «Бичування св. Георгія», «Осміювання св. Георгія» [11, с. 60]. Звертають увагу дві нові сцени катування св. Георгія – «Святого волочать за конем» та «Осміювання св. Георгія», що належать до рідкісних сюжетів житійного циклу святого.

Третій іконографічний тип житійної ікони св. Георгія презентує агіографічні сцени святого обабіч двох сторін центрального зображення. Перемальована ікона з Потелича (НМЛ) складається з восьми житійних епізодів, розміщених лише з лівої і правої сторони твору. На підставі окремих елементів авторського, не поновленого шару, О. Ф. Сидор відносить її до XVII ст. Житійні сцени подано у загальноприйнятому ключі зліва направо: «Св. Георгій перед Діоклетіаном», «Святий у в'язниці», «Колесування», «Св. Георгію рвуть тіло кліщами», «Бичування св. Георгія», «Св. Георгій воскрешає мертвого», «Усікновення св. Георгія», «Похорон св. Георгія» [11, с. 60]. В даному циклі відтворене прижиттєве чудо святого, яке сталося під час тортур. На прохання друга імператора Магненція, Георгій воскресив померлого [5, с. 667].

Вставши з гробу, чоловік просив про хрещення, оскільки помер ще до приходу Христа [12, с. 332]. Другий твір належить до маловідомої пам'ятки польсько-українського пограниччя зі с. Стрілець Холмського повіту (Польща). Обабіч середника із зображенням сюжету «Чудо зі змієм» представлено вісім житійних сцен з довільною композиційною структурою: «Обдарування св. Георгія королем за відвагу», «Воскресіння мертвого», «Колесування», «Нищення поганських ідолів», «Пожежа поганської святині на прохання св. Георгія», «Святого ведуть воїни», «Св. Георгій перед Діоклетіаном», «Усікновення». О. С.Ременяка, досліджуючи ікону, відносить її до мистецького середовища Західної Волині [10, с. 859]. Привертає увагу перше клеймо – «Обдарування св. Георгія королем за відвагу» та довільне компонування агіографічних сцен святого, що свідчить про відхід маляра від певної іконографічної схеми житійних циклів.

Зображення житійних циклів св. Георгія складають незначну тематичну групу серед комплексу українських ікон. Незначна кількість житійних ікон св. Георгія спричинена й тим, що посмертне діяння «Чудо зі змієм» було найпоширенішим окремим іконографічним типом у зображеннях святого і не входило до складу клейм його агіографічних творів. Житійні цикли св. Георгія створені на основі літературних текстів, але жодний з них не є дослівною ілюстрацією єдиної легенди. Малярі вибирали з легенд окремі мотиви, які складали у довільні цикли, а їхній вибір залежав від стилю доби і середовища. Для українських житійних ікон св. Георгія характерні три варіанти розташування клейм навколо середника. Найчастіше житійні клейма розміщували з трьох або з двох сторін обабіч центрального зображення «Чудо зі змієм».

ЛІТЕРАТУРА

1. Боніфатій (Богдан Івашків). Галицька ікона зі збірки монахів-студитів монастиря Св. Йосифа Обручника, м. Львів / Боніфатій (Богдан Івашків), В. Радомська // *Zachodnioukraińska sztuka cerkiewna. Materiały z międzynarodowej konferencji naukowej (Łańcut-Kotań 17-18 kwietnia 2004 roku)*. – Łańcut, 2004. – Część II. – S. 133–208.
2. Бурковська Л. В. Принципи побудови житійних циклів св. Миколи Мірлікійського в українському ікономалярстві XIV–XVI ст. / Л. В. Бурковська // *Мистецькі обрії 2008 : альманах. Вип. 1 (10). Актуальні проблеми мистецької практики і мистецтвознавчої науки / Акад. мистецтв України, Ін-т проблем сучасного мистецтва ; [редкол. А. В. Чебикін та ін.]*. – К. : Музична Україна, 2008. – С. 77–87.
3. Вигоднік А. Житійні ікони XVII–XVIII ст. з колекції Волинського краєзнавчого музею / А. Вигоднік, Л. Карпюк // *Тези та матеріали XIII міжнародної наукової конференції*. – Луцьк, 2006. – С. 67–73.
4. Гелитович Марія. Святий Миколай з житієм / Марія Гелитович. – Львів : Свічадо, 2008. – 152 с.
5. Георгий вмч. // *Православная энциклопедия*. – М. : Изд. : Церковно-научный центр «Православная энциклопедия», 2005. – Т. X. – С. 665–692.
6. Евсеева Л. М. Московские житийные иконы Георгия Великомученика и их литературные источники / Л. М. Евсеева // *Труды Отдела древнерусской литературы / Ак. наук СССР*. – Л. : Наука, 1985. – Т. 38 – С. 86–100.
7. Історія українського мистецтва : в 6-ти томах / АН Української РСР (К.). – К. : Українська радянська енциклопедія. – Т. 2 : Мистецтво XIV – першої половини XVII століття. – 1967. – 468 с.
8. Міляєва Л. Українська ікона XI–XVIII століть / Л. Міляєва, за участю М. Гелитович. – Київ : Духовна спадщина України, 2007. – 484 с.
9. Пуцко В. Композиційна схема української житійної ікони XIV–XVI ст. / Пуцко В. // *Історія Релігій в Україні. Науковий щорічник. Книга II*. – Львів, 2005. – С. 712–719.
10. Ременяка О. Волинська іконописна традиція в іконі «Св. Георгій змієборець» зі Стрілець (Польща) / Ременяка О // *Народознавчі зошити*. – Львів, 1999. – № 6 (30). – С. 859–862.

11. Сидор О. Ікони святого великомученика і чудотворця Георгія в колекції Національного музею у Львові (Матеріали до іконографії) / О. Сидор // Християнські культу в Україні. Тематичний збірник Святопокровського жіночого монастиря Студійського Уставу, Випуск 2. – Львів, 2000. – С. 59–63.
12. Myslivec J. Svati Jiří ve Vychodokrstnskem Umeni / J. Myslivec // Byzantinoslavica, Vol. V. – Praha, 1933–1934. – P. 330–356.
13. Walter Ch. The warrior saints in Byzantine art and tradition / Christopher Walter. – England : Ashgate, 2003. – 317 p.